

2.200 FLERE PRAKTIKPLADSER VED AT SÆNKE ELEVLØNNEN MED 5 KRONER I TIMEN

Dette notat ser på, hvordan der kan skabes flere praktikpladser. Mangel på praktikpladser til elever på erhvervsuddannelserne udpeges ofte som et stort problem af fagbevægelsen, uden at der fremvises konkrete løsningsforslag. Vismændene skrev i en rapport fra 2014, at en nedsættelse af lønomkostningerne på 1 pct. på sigt vil øge antallet af praktikpladser med 1 pct. På baggrund af denne sammenhæng viser CEPOS-beregninger, at en nedsættelse af lønomkostningerne med 5 kr. i timen på sigt vil øge antallet af praktikpladser med ca. 2.200 om året. I en international sammenligning er de danske timeomkostninger for elever markant højere end i lande med sammenlignelige erhvervsuddannelser. Eksempelvis er danske elever i fremstillingserhvervene omtrent dobbelt så dyre som i Tyskland, Østrig og Schweiz. Det anbefales ikke, at man øger AUB-bidraget (en skat) for at finansiere et øget statstilskud til elevlønnings. Et øget AUB-bidrag vil belaste virksomhederne og medføre lavere lønninger til danske lønmodtagere.

Det fremhæves ofte i den offentlige debat, at der er mangel på praktikpladser til elever på erhvervsuddannelserne. Senest har AE-Rådet fremført, at der er mangel på praktikpladser¹. AE-Rådet anviser desværre ikke nogen løsningsforslag til, hvordan der kan skaffes flere praktikpladser.

Spørgsmålet er, hvorfor virksomheder ikke af sig selv ansætter flere elever? En årsag kunne være, at omkostningerne ved at have elever er for høje i forhold til den værdi, eleverne skaber for virksomheden. De økonomiske vismænd skrev i en rapport fra 2014, at en nedsættelse af lønomkostningerne med 1 pct. vil øge antallet af praktikpladser med 1 pct. på sigt². Vismændene skrev desuden en kronik, hvor de pegede på, at elevlønningerne er høje og bidrager til manglen på praktikpladser, jf. boks 1.

Boks 1. Vismandskronik om høje elevlønninger

At elevlønnen er høj, og at dette har betydning for antallet af praktikpladser, blev fremhævet af vismændene i en kronik i Børsen d. 11. juli 2014 med overskriften: "For høje lønninger til lærlinge". Heraf fremgik det at:

"For virksomhederne er afvejningen mellem omkostningerne ved at have en lærling ansat og lærlingens kvalifikationer betydende for, hvor mange praktikpladser de opretter. Det er arbejdsmarkedets parter, der fastlægger lønnen til lærlinge, dels ved overenskomstforhandlingerne og dels ude på virksomhederne ved mere lokal lønfastsættelse. Denne proces kan godt føre til så høje lærlingelønninger, at virksomhederne ikke ønsker at ansætte alle de lærlinge, der gerne vil have praktikpladser."

Kilde: Børsen d. 11. juli 2014

At omkostningerne har betydning for antallet af praktikpladser understøttes af en spørgeskemaundersøgelse fra tænketanken DEA³. Undersøgelsen finder, at 28 pct. af de virksomheder, der allerede har elever, ville tage flere elever, hvis lønnen var lavere.

¹ "I november måned 2015 stod 2.100 elever uden praktikplads, og det er en stigning på 8 procent i forhold til for et år siden.", http://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_virksomhederne-opretter-flere-laerepladser-men-lang-vej-endnu.pdf

² "Dansk økonomi, forår 2014", De Økonomiske Råd. På kort sigt (efter 1 år) stiger antallet af praktikpladser med 0,3 pct. ved et fald i lønomkostningerne på 1 pct.

³ "Praktikpladsudfordringen – efterspørgsel og udbud af praktikpladser", DEA, november 2014.

I januar 2016 var der i løbet af det seneste år indgået 44.000 nye uddannelsesaftaler (dvs. praktikpladser)⁴. Med udgangspunkt i ovenstående sammenhæng mellem lønomkostninger og praktikpladser vil en nedsættelse af lønomkostningerne med 1 pct. på sigt øge antallet af praktikpladser med ca. 440. De gennemsnitlige timelønsomkostninger for elever er på 92 kr. i timen⁵. Et fald på 5 pct. svarer til at lønomkostningerne sænkes fra 92 kr. til 87 kr. i timen, dvs. en nedgang på 5 kr. i timen. Hvis omkostningerne sænkes med 5 kr. i timen, vil antallet af praktikpladser blive øget med ca. 2.200 på sigt, jf. tabel 1. Det kan sammenlignes med, at AE-Rådet har fremført, at der i november 2015 var ”knap 2.100 elever med et afsluttet grundforløb uden hverken skolepraktikplads eller praktikplads i en virksomhed”.

Tabel 1. Beregning af stigning i praktikpladser ved lavere elevløn	
Nye uddannelsesaftaler pr. år (A)	44.016
Pct.-vis stigning i praktikpladser på sigt ved nedsættelse af omkostninger med 1 pct. (B)	1
Stigning i antal praktikpladser på sigt ved en nedgang i omkostninger på 5 pct. (C=5*A*B/100)	2.201
Timelønsomkostninger, nu (D)	92
Nedsættelse af omkostninger, kroner (E=0,05*D)	5
Timelønsomkostninger efter nedsættelse (F=D-E)	87

Kilde: Undervisningsministeriet, DA, DØRS og egne beregninger

Da elevlønnen fastsættes i overenskomsterne, har fagbevægelsen selv mulighed for at bidrage til, at der bliver oprettet flere praktikpladser ved at nedsætte elevløningerne.

Danske elever omtrent dobbelt så dyre som i sammenlignelige lande

I en international sammenligning er de danske timeomkostninger for elever markant højere end i lande med sammenlignelige erhvervsuddannelser⁶, når de ses i forhold til lønniveauet for almindelige lønmodtagere⁷.

I Danmark er omkostningen til en elev i fremstillings erhvervene på knap 50 pct. af de gennemsnitlige omkostninger for andre lønmodtagere, jf. figur 1 og tabel 2. Omkostningen i Tyskland er på 25 pct. inden for fremstilling, dvs. halvdelen af det danske niveau. Omkostningerne i Schweiz, Østrig og Norge er på 21-36 pct. af timeomkostningerne for andre lønmodtagere.

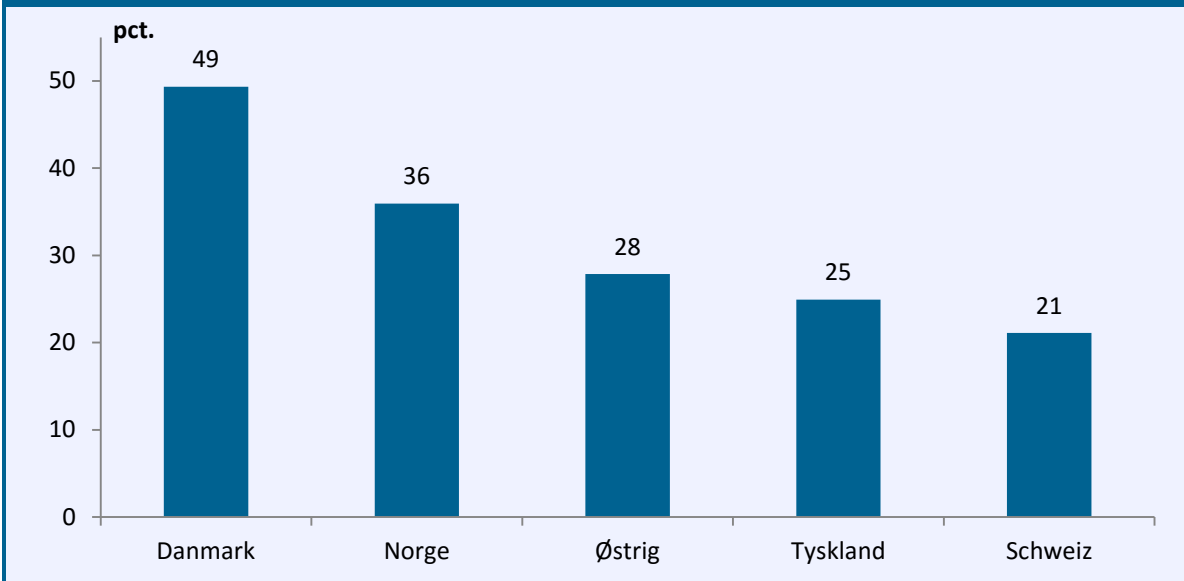
⁴ Kilde: <http://uvm.dk/Service/Statistik/Statistik-om-erhvervsuddannelserne/Praktikpladsstatistik>

⁵ Kilde: DA, StrukturStatistik 2014. Timelønnen til eleverne inkl. pension m.v. (men ekskl. genetillæg) udgør 121 kr., men omkostninger for virksomheden udgør 92 kr. Forskellen på 29 kr. dækker primært over, at virksomhederne får refunderet en del af lønudgifterne fra Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag, AUB (tidligere AER, Arbejdsgivernes ElevRefusion).

⁶ Undervisningsministeriet (”Bedre samspil mellem skolepraktik og ordinær virksomhedspraktik”, 2010) og DEA (”Danske elever er dyrest”, 2012) peger på, at Tyskland, Schweiz, Østrig og Norge er lande, hvor erhvervsuddannelserne er sammenlignelige med de danske.

⁷ Det er relevant at sammenligne med andre lønmodtagere, fordi forskelle i lønniveauet for elever kan skyldes forskelle i det generelle produktivetsniveau på tværs af lande. Selv når man måler relativt til andre lønmodtagere kan noget af forskellene skyldes, at danske elever er ældre end i andre lande, og at de har bedre kvalifikationer, jf. DEA (2012).

Figur 1. Timeomkostninger for elever inden for fremstilling relativt til andre lønmodtagere, udvalgte europæiske lande, 2012

Kilde: EUROSTAT - Labor cost survey samt egne beregninger

I andre brancher som byggeri og privat service er danske elever også markant dyrere end i sammenlignelige lande, målt i forhold til andre lønmodtagere, jf. tabel 2.

Tabel 2. Timeomkostninger for elever relativt til andre lønmodtagere, udvalgte europæiske lande, 2012, pct.

	Fremstilling	Byggeri	Privat service
Danmark	49,3	43,5	43,1
Tyskland	24,9	27,5	26,7
Schweiz	21,1	26,7	22,9
Østrig	27,9	34,8	29,8
Norge	35,9	36,8	29,8

Anm.: Statistikken dækker over virksomheder med 10 eller flere ansatte. Privat service dækker over brancherne handel, transport, hoteller og restauranter samt information og kommunikation

Kilde: EUROSTAT - Labor cost survey samt egne beregninger

At elevlønningerne er markant højere i Danmark ift. sammenlignelige lande, var også den konklusion, som tænketanken DEA kom frem til i deres analyse "Danske elever er dyrest" fra 2012. Heraf fremgik det at: "Groft sagt udgør omkostninger kun det halve i Tyskland og Østrig i forhold til Danmark."

Løntilskud er en dyr løsning

Et alternativ til at sætte elevlønningerne ned kunne være at give virksomhederne offentligt tilskud til at oprette praktikpladser (dvs. løntilskud). Et løntilskud skal imidlertid finansieres, hvilket hæmmer både vækst og arbejdsudbud, hvis det fx finansieres af en forhøjelse af bundskatten eller AUB-bidraget (en skat alle virksomheder betaler for at finansiere nogle virksomheders lønomkostninger i forbindelse med elever, jf. nedenfor). I vurderingen af den samlede jobeffekt af løntilskuddet skal der således også indregnes en negativ jobeffekt af højere

bundskat eller højere AUB-bidrag. Vismændene har også peget på, at løntilskud er et dyrt instrument i forhold til at øge antallet af praktikpladser⁸. Det skyldes, at man dermed giver tilskud til alle praktikpladser og dermed også til de praktikpladser, som virksomhederne havde oprettet uden løntilskud.

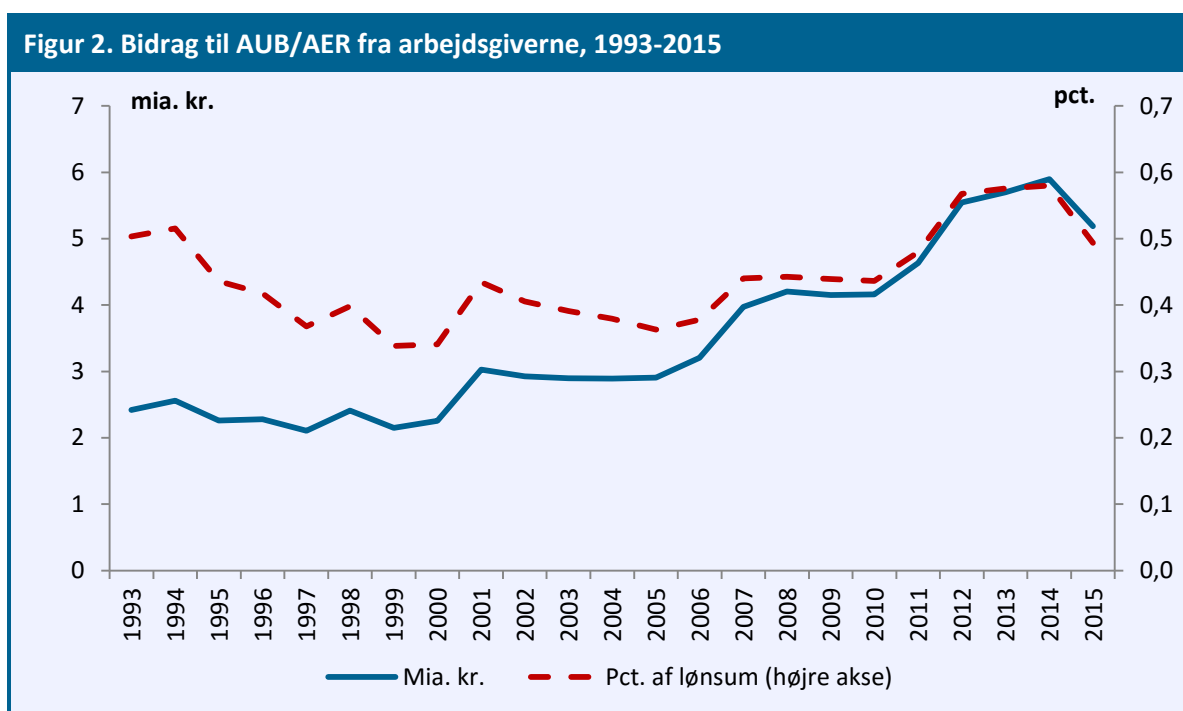
Tvangsoprettede praktikpladser svarer til en ekstra byrde på virksomhederne

Et andet forslag, som har været fremsat for at øge antallet af praktikpladser, er at tvinge fx bygherrer - både offentlige og private - til at ansætte elever som en del af større byggeprojekter. Men hvis bygherrerne ikke ville have ansat eleverne af sig selv, svarer det til at pålægge bygherrerne en ekstra byrde. Det vil give dyrere byggeprojekter, og den regning sendes typisk videre til køberne, dvs. enten private købere eller skatteyderne. Desuden må det også være mere interessant for en elev at være ansat i en virksomhed, som frivilligt har oprettet praktikpladser, frem for at arbejde i en virksomhed, som mod sin vilje er blevet tvunget til at have elever.

AUB-bidraget er en skat

I forvejen er arbejdsgiverne allerede pålagt en ekstra skat for at finansiere elevers skoleophold igennem Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag, AUB (tidligere AER). I 2015 indbetalte arbejdsgiverne i alt godt 5 mia. kr. til AUB for at finansiere refusion af elevløbninger⁹, jf. figur 2.

Ifølge Danmarks Statistik er AUB-bidraget en skat, herunder fordi betaling af AUB-bidraget ikke modsvares af en direkte modydelse.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger

AUB-bidraget udgør 2.775 kr. om året pr. ansat i 2016¹⁰. Da skatter på arbejdsgiverne typisk nedvælttes i lønnen, medfører AUB-bidraget, at lønnen for almindelige lønmodtagere bliver

⁸ Se vismandsrapport ”Dansk Økonomi, forår 2014”, kapitel 3.

⁹ AUB finansierer også VEU (Voksen- og efteruddannelse)

¹⁰ I beregningen af arbejdsgiverens betaling af AUB-bidrag fratrækkes én ansat og elever. Desuden fratrækkes én ansat for hver gang, der er 50 ansatte i virksomheden. AUB-bidraget betales både af private og offentlige arbejdsgivere.

lavere. Hvis man f.eks. afskaffer AUB-bidraget, vil det medføre, at almindelige lønmodtagere får en lønforhøjelse på knap 2.800 kr. om året. Desuden rammer AUB-bidraget lavindkomster hårdest, fordi der betales samme bidrag, uanset om lønindkomsten er 200.000 kr. eller 600.000 kr., dvs., at AUB-bidraget udgør en større andel af lønnen for lavindkomster.

Effekter af at sænke timeomkostninger for elever gennem øget AUB-bidrag

Hvis man ved de kommende trepartsforhandlinger sænker timeomkostningerne for elever finansieret ved at øge AUB-bidraget, så vil det på kort sigt belaste virksomhedernes omkostningsside. På længere sigt vil det højere AUB-bidrag medføre lavere lønninger.

Højere AUB-bidrag må forventes at have en svag negativ effekt på beskæftigelsen. Eksempelvis vurderer Finansministeriet, at afskaffelse af arbejdsskadeafgiften vil øge beskæftigelsen med 100 personer¹¹, mod et umiddelbart provenutab på ca. 500 mio. kr. Arbejdsskadeafgiften er udformet på omtrent samme måde som AUB-bidraget, dvs. en skat i kroner og øre pr. ansat¹². Dvs. hvis AUB-bidraget forhøjes svarende til et umiddelbart provenu på 500 mio. kr., må det forventes at svække beskæftigelsen med ca. 100 personer.

De sænkede lønomkostninger ved at have elever (finansieret af højere AUB-bidrag) vil indebære, at flere vil få en praktikplads og blive faglærte. Alternativt havde de primært været ufaglærte. Samlet set vurderes det, at beskæftigelsen overordnet bliver lidt mindre pga. det højere AUB-bidrag. En løsning, hvor parterne aftaler lavere lønninger frivilligt, er samfundsøkonomisk at foretrække sammenlignet med højere skat (højere AUB-bidrag).

Elevlønnen er højere end SU

En erhvervsuddannelse er sammensat af et grundforløb (foregår på erhvervsskole) efterfulgt af et hovedforløb (der foregår i virksomheden eller på skole). Eleverne modtager SU under grundforløbet og elevløn under hovedforløbet¹³. Elevlønnen er fastsat i overenskomsterne og varierer afhængigt af den konkrete overenskomst. I gennemsnit over hele elevforløbet (hvor man starter på en lavere løn og slutter på en højere løn) fik elever en timeløn på 121 kr. i 2014 på DA-området¹⁴, svarende til en månedsløn på 16.278 kr. Det er knap 3 gange så meget som SU-satsen, der var på 5.839 kr. i 2014. Forskellen ift. SU skal dog også ses i lyset af, at eleverne bidrager til værdiskabelsen i virksomhederne i modsætning til studerende på SU.

Misforståelse at højere elevløn kan løse praktikpladsudfordringen

I debatten om, hvordan der skabes flere praktikpladser, fremføres til tider, at elevløningerne skal øges, fordi det vil gøre det nemmere at tiltrække elever. Dette argument beror imidlertid på en misforståelse, fordi der netop ikke er mangel på elever, der gerne vil have en praktikplads (dvs. der er ikke manglende efterspørgsel). Tværtimod er der for få virksomheder, der tilbyder praktikpladser (dvs. manglende udbud). Det skyldes formentlig, at virksomhederne vurderer, at lønomkostningerne er for høje i forhold til den værdi, eleverne skaber. Samlet er efterspørgslen efter praktikpladser større end udbuddet af praktikpladser, dvs. der er overefterspørgsel. Hvis elevlønnen sættes op, vil overefterspørgslen efter praktikpladser blot blive forværret, fordi efterspørgslen vil stige, mens udbuddet af praktikpladser vil falde. Højere løn vil altså *forværre* praktikpladsudfordringen.

¹¹ Kilde: Svar på Finansudvalgets spørgsmål nr. 246 af 9. april 2014.

¹² Derudover indeholder arbejdsskadeafgiften også en afgift på tilkendte arbejdsulykkeserstatninger

¹³ Kun elever over 18 år kan modtage SU på grundforløbet. Hvis man ikke har en uddannelsesaftale til hovedforløbet, kan man komme i skolepraktik. Her er elevlønnen lavere, end hvis man har en uddannelsesaftale.

¹⁴ Kilde: DA, StrukturStatistik 2014. Som nævnt ovenfor er der forskel på omkostninger for arbejdsgiveren på 92 kr. og timelønnen for eleverne på 121 kr. Forskellen består primært af, at arbejdsgiverne for en del af lønnen refunderer fra Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag, AUB.

Anbefalinger

CEPOS konstaterer, at der er stor interesse for at øge antallet af praktikpladser. Et konkret løsningsforslag kunne være, at arbejdsmarkedets parter sænker lønomkostningerne for elever, så det bliver mere attraktivt for virksomhederne at ansætte elever. Det anbefales ikke, at politikerne blander sig i løndannelsen og foretager lovindgreb på området. Og det anbefales heller ikke, at der opkræves ekstra skatter (herunder AUB-bidrag) for at finansiere lavere lønomkostninger for elever.